

motifs such as the denial of their own human nature, the need for the destruction of human physicality, death as a protest and a path to self-improvement.

Key words: *punk, subculture, death, freedom, liberation, existential motifs world view.*

УДК 130.123 (045)

Ардашова Я.І.,
старший викладач кафедри авіаційної психології
Національного авіаційного університету (Київ, Україна),
E-mail: yasenka_ponamka@ukr.net

ПСИХОКУЛЬТУРА В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНОГО ПОСТУПУ СУСПІЛЬСТВА

***Анотація.** Досліджуються особливості становлення психокультури в контексті культурного поступу суспільства. Описуються витоки формування індивідуальної психокультури, особливості її становлення. Аналізуються особливості взаємовпливів індивідуальної та суспільної психокультур різних епох.*

***Ключові слова:** Індивідуальна та суспільна психокультура, особистість, духовне зростання, світоглядні особливості, культура.*

Вступ. Актуальність дослідження проблеми психокультури обумовлена її провідною роллю в життєдіяльності людини, її спілкуванні, соціальній адаптації, продуктивному особистісному розвитку, і найважливіше – духовності. Було виявлено, що особливості, які вкладаються у поняття «психокультура» довгий час досліджувались у рамках інших понять, таких як «духовність», «колективне несвідоме», «ментальність» тощо, і лише у 80-ті роки ХХ століття починає виокремлюватися власне поняття «психокультура». Проаналізовані роботи таких філософів, як В. Вундта, С. Кримського, Е. Фромма, А. Швейцера, М. Шелера, К. Юнга та ін., показали, що психокультура згадується в узагальненому вигляді у контексті розгляду колективного несвідомого або духовності народу. Тобто, психокультура переважно розглядалася в рамках суспільного буття як психокультура соціуму загалом, етносу зокрема.

Крім того перш за все цей феномен привернув увагу психологів. Проте саме філософсько-антропологічний аналіз дає змогу цілісно, комплексно підійти до проблеми формування психокультури особистості та показати її відмінності від психокультури соціуму.

Зрозуміло, що на формування психокультури особистості впливають особливості психокультури соціуму, які надають специфіку психокультурі особистості. Проте, сама культура може змінюватися тільки під впливом внутрішніх змін кожної людини, адже особистість привносить у світ тільки те, що вона цинить, приймає, те, що їй подобається. Тобто людина буде взаємодіяти тільки з тими проявами зовнішньої культури, які віддзеркалені в ній самій.

Саме тому доцільно розглянути особливості становлення психокультури в контексті культурного поступу суспільства.

Постановка проблеми. Необхідність ґрунтовного філософського осмислення феномену психокультури вимагає звернутися до витоків його наукового пізнання. Для того, щоб зрозуміти особливості психокультури ХХІ століття, необхідно подивитися на неї крізь призму культурного поступу суспільства. Необхідно зазначити, що кожна з історичних епох, що представляє собою певний еволюційний рівень розвитку культури і людини, внесла свій внесок у формування психокультури. Індивідуальна психокультура стала об'єктом філософського дослідження в останній третині ХХ століття, проте – це не може бути свідченням того, що сам по собі, як невиокремлена структура вона не існувала ще з часів, коли тільки зароджувалася особистість та суспільний устрій, тому дослідження психокультури

є актуальним.

Аналіз досліджень та публікацій. Вивченням психокультури особистості займаються такі дослідники як І. Дубровина, Л. Дьоміна, І. Мотков, Т. Огньова, О. Пузикова, К. Сельчонюк, В. Семікін та ін. Так, феномен психокультури Т. Огньова розглядає як сукупність існуючих у індивіда уявлень про психіку, форми регулювання і розвитку психіки. І. Мотков розуміє психокультуру особистості як сукупність культурно-психологічних прагнень особистості і відповідних їм умінь [5]. В. Семікін та Л. Дьоміна розглядають її як наступний рівень розвитку психологічно компетентної особистості, освоєння якого передбачає прийняття гуманістичних цінностей [7, с. 131]. Здебільшого, психокультуру трактують у рамках психічного розвитку людини, розвитку психічної компетентності особистості, педагогічної компетенції при роботі з дітьми для розвитку їх психокультури або з психологічної точки зору.

До філософського осмислення цього поняття на онтологічному рівні наближається Т. Єгорова, яка під поняттям «психокультура» особистості розуміє онтологічний спосіб буття людини у соціокультурному і природному світі, заснований на переживанні єдності себе зі світом і реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин [4, с. 97].

Одним із перших, хто займався вивченням проблематики психокультури на позиціях філософського підходу, був М. Абаєв. Виходячи з уявлень про те, що таке культура, М. Абаєв окреслює психокультуру як розумні, доцільно організовані форми активності особистості, використання яких дозволяє людині ефективно та гармонійно будувати свої відносини з соціумом. Саме здатність до синтезу культурних різноманітних патернів є найважливішою якістю дійсно культурної особистості. Психокультура, за М. Абаєвим, є основною рисою особистості, показником певних якісних змін в її психічному житті [1].

В описовому вигляді поняття «психокультура» розглядалася і українським філософом С. Кримський, який у своїх лекціях описував риси та деякі аспекти психокультури українського суспільства.

Опосередковано проблема психокультури особистості розглядалася філософами в контексті осмислення проблеми духовності. В. Бачинін, Ю. Білодід, Л. Буєва, М. Кравченко, В. Онищенко, А. Осипов, О. Платонов, Т. Хорольська пов'язуючи духовність із свідомістю, розкриттям самосвідомості, з прагненням до пізнання, з когнітивно-інтелектуальними характеристиками, вольовими характеристиками, чуттєво-емоційними, переконаннями тощо, все більше окреслюють характеристики та аспекти, що притаманні психокультури, так як вони властиві усім, а не духовності, якої сягають не всі.

Аналіз закордонних джерел показав, що «психокультура» та «психологічна культура» не виокремлюються науковцями в окремі поняття. Хоча її досліджували Кл. Гірц, С. Кітаяма А. Фіске, С. Хейн, Р. Швердер та ін. Так, наприклад, Р. Швердер вважає, що психокультура формується шляхом впливу соціальних та культурних особливостей на людину і під їх тиском трансформується психіка людини [11]. С. Хейн вважає, що коли досліджується психокультура, то досліджуються психологічні та поведінкові тенденції людей, які тісно пов'язані і втілюються у культурі [10]. Близькими до визначень російських науковців є визначення, що надають А. Фіске та С. Кітаяма, говорячи, що основний принцип психокультури полягає в тому, що розум і культура є невіддільними і взаємно установчими, це означає, що люди формуються їх культурою та їх культура також формується ними [9]. Описово зустрічаємо згадки про психокультуру і в роботах Е. Тоффлера. В своїй праці «Третя хвиля» він більше описує психокультуру соціуму, проте чітко визначає риси психокультури особистості постмодерного світу [8, с. 284-285].

Формулювання цілей. Дослідити особливості становлення психокультури в контексті культурного поступу суспільства. Проаналізувати витоки форму-

вання індивідуальної психокультури, встановити особливості взаємовпливів індивідуальної та суспільної психокультур.

Основна частина. Психокультура як така перш за все притаманна людині, що має сформовану індивідуальну свідомість (М. Абаєв). Індивідуальну свідомість людина набула в процесі довгого її розвитку [1]. Первісна людина ще не мала розвиненої індивідуальної свідомості, домінувала колективна свідомість. Індивідуальна свідомість почала вибудовуватись тоді, коли людина почала себе відокремлювати від групи і усвідомлювати себе окремо від неї. Можна стверджувати, що психокультура особистості стала формуватися з часів відокремлення людини від первісної общини, тобто, коли свідомість з суспільної, колективної стає індивідуальною, крім того, коли починає формуватися самосвідомість.

В епоху первісної культури формуються зачатки психокультури етносу (уявленнє про процес руху до духовної досконалості цілого суспільства). На думку Л. Гримака, в сферу психокультури етносу або суспільства входять рівень і форми розвитку психологічної компетенції, рівень практичного використання уявлень про психіку, технологія формування психічних якостей в різних сферах психіки. Поняття психокультури суспільства Л. Гримак зводить з такими поняттями як культура праці, культура побуту, культура поведінки, культура спілкування, фізична культура, культура виховання, культура лікування [3].

Оскільки психокультура особистості формується під впливом психокультури соціуму, змінюючись та розвиваючись, окреслимо особливості її формування в епоху античності.

В епоху античності, на відміну від синкретичної форми буття свідомості первісної епохи, психокультура вже має інший аксіологічний вимір. Вона вже не передбачала людину, що відчуває себе частиною єдиного цілого з природою і суспільством. Людина відокремлює себе від цілого, і діяльність її спрямована на задоволення виключно своїх власних бажань та інтересів. Людина прагне до знань, до мистецтва, до саморозвитку, може ще все ж таки більше на рівні матеріальному, тому все це знаходить своє відображення в мистецтві. Мистецтво як одна з найважливіших частин культури надчуттєво реагує на будь-які зміни у духовному житті епохи, і тому виступає ніби дзеркалом, що відбиває своєрідність кожного конкретного типу культури. Тому, слід наголосити, що вже в епоху античності спостерігаємо спрямованість психокультури особистості на самопізнання і самозміну. Поступова трансформація уявлень про людину від частини Космосу до власне мікрокосмосу дає сильний поштовх до становлення психокультури. В ранні періоди історії людства психіка була практично єдиним «інструментом» пізнання реальності, яким людина мала ще навчитися користуватися. Основними характеристиками психокультури тогочасної людини можна виділити споглядальність, чуттєве пізнання як зовнішнього, так і внутрішнього світу. Потрібно мати на увазі, що велика частина населення в період античності була зайнята в сфері матеріальної діяльності, здійснювала повсякденну працю руками, що забезпечувало її існування.

Можна припустити, що психокультура, насамперед, формувалася завдяки представникам античного суспільства, хто займався творчою діяльністю, а особливо філософією (Аристотель, Платон, Сократ та ін.). «Пізнай самого себе» – це є одне із перших чітких свідчень становлення психокультури як чинника становлення особистості. Наслідком було розширення уявлень про закони розвитку природи і Космосу, про людину і про її роль у Всесвіті. Можна стверджувати, що психокультура в цей період формувалася разом із такою формою світогляду як світовідчуття. Вона повністю була пов'язана із світоглядними особливостями тогочасного суспільства, тому велику роль у її формуванні відіграло мистецтво.

Для епохи Середньовіччя характерною є дихотомія «природного» та «культурного». Зазначимо, що психокультури суспільства епохи Середньовіччя був прита-

манний бінарний поділ світу, який заснований на протиставленні свого «Я» всьому, що є «не-Я». Взагалі індивідуальне «Я», як суб'єкт пізнання та діяльності, з точки зору особистості та оточуючий світ, як об'єкт, створює дихотомічну модель суб'єкт-об'єктних відносин людини та природи. Кожна психокультура створює модель суб'єкт-об'єктних та суб'єкт-суб'єктних відносин. Зокрема, християнство виховувало в людині рефлексивну поведінку, що вимагало самостереження, критичного ставлення до себе, своїх помислів, інтересів і вчинків. З приводу духовних пошуків Аврелій Августин писав у своїй «Сповіді»: «У глибині людської самотності відкривається те, що Бог виявляється ближче до мене, ніж я сам» [2, с. 30]. У цих рядках простежується думка про те, що на шляху свого духовного оновлення людина, зазираючи у себе, ставить питання: хто я? куди я прямую? для чого я? та ін. Не знаходячи відповіді на ці питання, людина, насамперед релігійна, розуміє, що Творець ближчий до відповідей на ці питання, до самої людини ніж сама вона. Таким чином, зображений один з шляхів духовного зростання, тобто психокультура. Це, своєю чергою, стимулювало посилення потреби людини в духовному зростанні і самозміні.

У цьому сенсі можна вважати, що психокультура сприймалася суспільством як вкрай необхідна. Проте, вона жорстко регламентувалася догмами релігії і була не стільки внутрішньою індивідуальною для кожного, а немовби насаджувалася зі сторони і усвідомлювалася як одна з умов досягнення спасіння душі. З одного боку ці обмеження не давали розвиватися індивідуальній психокультурі у руслі, виокремленому від суспільного, з іншого – особливості цієї епохи дозволили зміцнити психокультуру особистості, що на більш пізніх етапах проявилася у її стійкості до незначних впливів. Трудова діяльність людини не була технологічно складною, тому необхідність в усвідомленому оволодінні людиною психокультурою не була настільки вираженою як у сучасному світі. Творення і перетворення основ життя людини в тих умовах не висувалося як першочергове завдання, що й зумовлювало особливості психокультури особистості епохи Середньовіччя.

Характерною рисою психокультури епохи Ренесансу є активно-творчий підхід до діяльності на основі концепції «людини як співтворця Бога». Філософія доби Відродження поступово відходила від схоластичної картини світу. Антропоцентризм швидкими темпами відвойовував позиції у теоцентризму. Філософи епохи Ренесансу схилилися перед розумом і його творчою міццю. Основною течією філософської думки стає гуманізм (Л. Валло, Дж. Манетті, П. дела Мірандола, М. Монтень). Ці особливості зумовили появу зовсім нових особливостей психокультури тогочасного суспільства. Можна стверджувати, що епоха Відродження була поворотним пунктом, що дала можливість стрімко розвиватися психокультурі особистості. Вперше психокультура особистості формується під егідою думки про цінність людини та її життя.

Події епохи Нового часу дали ще один поштовх до трансформації психокультури. Політичні революції, промисловий переворот, поява громадянського суспільства, урбанізація життя – відображаються у нових рисах психокультури. Зароджується психокультура «нової» людини – «*Homo economicus*» («людини економічної») – раціонально мислячого суб'єкту, що будує свої плани і дії, виходячи з принципу одержання максимальної вигоди.

Науково-технічний прогрес XIX століття здійснив неабиякий вплив на особистість. Відбувся швидкий стрибок науки і техніки. Людина з диліжансів пересіла на потяги, а потім і літаки. Великі відкриття в хімії, фізиці інших науках призвели до все більшого зростання не тільки наукового знання, а й знання життєвого (люди, переважно, хоч і не знали механізмів та теорій, за якими існують та працюють, наприклад, різні технічні засоби, цілком і повністю використовували їх), що було поштовхом до формування таких особливих рис психокультури як споживацтво, що не потребувало від людини докладання більших зусиль для

свого духовного розвитку. Наголосимо, що психокультура соціуму стала набагато більше неоднорідною, в ній вже можна виділити субкультури, наприклад, психокультура людей жителів міста і села, робітників, духовенства, науковців. Саме таке значне розмежування психокультур відбувається на межі XIX–XX століття.

У XX столітті такі трагічні події як Світові війни з одного боку та технічний прогрес, наукові відкриття з другого зумовили формування цілого ряду характеристик психокультури «втраченого покоління», що наклало відбиток на психокультуру всієї епохи XX століття. Зауважимо, що психокультура попереднього періоду вже не підходила до нових реалій. Дискредитована I і II Світовими війнами, бо не призвела до панування гуманізму. Тому відмова від неї виступає формою протесту, пошуком нового, що могло б відповідати новим реаліям буття. Цьому питанню багато уваги приділялося в літературі. Психокультура «втраченого покоління» стає лейтмотивом творчості таких відомих постатей як Ш. Андерсон, А. Барбюс, Т. Вулф, Р. Олдінгтон, Дж. О'Хара, Дж. Д. Пассос, Е. Паунд, Е. М. Ремарк, Н. Уест, Ф. С. Фіцджеральд, Е. Хемінгвей тощо. Література є одним із найважливіших чинників впливу на особистість нового покоління. Тому перенасичення літератури саме такими настроями наклало відбиток на психокультуру усієї молоді середини XX століття, що зумовило посилення споживацького мислення, поглиблення кризи втрати сенсу життя, відхід від духовних цінностей у сферу матеріальну, пропаганду фізичного задоволення, зняття обмежень і кордонів, моральну «розпусту» і т.д.

Прикладом цього може бути виникнення у другій половині XX століття великої кількості субкультур та контркультур – хіпі, бітники, панки, скінхеди, байкери, металісти і ін. [6].

Слід зауважити, що під впливом масштабних соціальних змін духовні цінності людини мають властивість трансформуватися. На шляху від первісності до цивілізації психокультура особистості набуває нових фундаментальних рис. Під егідою індивідуалістичних ідей кінця XX століття – початку XXI людина перестає довіряти світу. Людина зосереджується на собі, на своїх бажаннях і протиставляє себе світові, гранично віддаляється від нього. В ході таких трансформацій змінюється напрям діяльності людини. Основною її тенденцією стає задоволення власних потреб, прагнення до влади, оволодіння багатствами будь-яким чином та за рахунок інших. Люди за якихось 150–200 років майже призвели до екологічної кризи, знищення ресурсів природи, її надбавь, що формувалися протягом мільярдів років. Саме такі особливості епохи сформували світорозуміння людини сьогодні. Тому проблема духовності, духовного зростання чи не найгостріше постає зараз.

Ця проблематика стала настільки важливою, що почали виокремлюватися і актуалізуватися до нині не досліджувані науково її елементи, такі, наприклад, як психокультура. Саме тому, в основному, вивчення феномену психокультури наприкінці XX – початку XXI століття зацікавилися перш за все психологи, культурологи, які вбачали в ньому метод психотренінгів, психічної саморегуляції, що поширюються в культурі, особливо в культурі постмодерну. Тобто, слід зазначити, що людство зараз знаходиться на роздоріжжі – у стані вибору: чи свій безмежний потенціал знецінити і піддатися впливу власних егоїстичних потреб та прагнень, чи все ж таки піти шляхом удосконалення та власного перетворення. Людина прагне до вільного задоволення власних духовних потреб і цим спричинено те, що суспільство втратило можливість диктату і набуло можливості маніпуляції. Дуже багато в пропаганді першого шляху (піддається впливу власних егоїстичних потреб та прагнень) роблять ЗМІ, які модифікують психокультуру і особистості і соціуму. Хоча зараз засоби масової інформації перенасичені закликами до саморозвитку, безлічі духовних практик, які «приведуть до просвітлення» – здебільшого виявляються лише обманним трюком для власного збагачення.

Проте, не можна не наголосити і на певному позитивному впливі таких закликів.

Великий інтерес суспільства до такого роду практик, тренінгів свідчить про те, що люди готові до перетворень, до духовних змін. Необхідно лише знайти та дати правильний поштовх для актуалізації психокультури, та до її індивідуального розвитку.

Отже, слід зазначити, що кожна епоха відрізнялася притаманними їй особливостями взаємодії людини зі світом, пізнання і самопізнання, що, своєю чергою, визначало формування характерного для неї типу свідомості людини, світогляду, самосвідомості. Становлення психокультури, що реалізує сутнісне прагнення людини до удосконалення, зумовлене еволюційним ходом розвитку людства. Хоча, власне до кінця ХХ століття це поняття не досліджувався, це не означає, що його не існувало. Саме психокультура забезпечувала постійне прагнення людини до удосконалення, до пошуків нових знань, до духовного зростання, що в решті решт призвело до розвитку всього людства.

Висновки. Отже, було виявлено, що психокультура особистості протягом розвитку людства сформувалася не одразу, і наприклад, первісне суспільство ще не володіло нею. Розвиток психокультури можливий тільки при розвинутій індивідуальній свідомості. В контексті культурного поступу суспільства психокультура розвивалася і пройшла кілька етапів свого формування. В кожен епоху формувалися специфічні риси психокультури соціуму, що визначали певну специфіку психокультури особистості. Саме перехідні етапи від однієї епохи до іншої є переломними моментами в існуванні психокультури та її трансформації.

Перебудова психічних структур в психокультурі завжди має тотальний характер, тобто вся структура особистості перетворюється, причиною чого є сутнісні зміни в когнітивній, емотивній, ціннісній, поведінковій сфері особистості. Тобто таке перетворення сприяло якісним змінам, що відбувалися у світовідчутті людини, у всьому її світогляді, що визначало зміни у стилі її мислення, стилі поведінки, образу дій в конкретних ситуаціях, в цілісно-смісловій сфері, коли особистість вступала в активну взаємодію із іншими людьми, суспільством. Це можна спостерігати наприкінці ХХ початку ХХІ століть, коли люди знову опинилися на стику двох епох модерну та постмодерну. Саме психокультура особистості має визначний вплив на оточуюче соціальне середовище, на соціальні та культурні процеси, тобто видозмінюється психокультура суспільства, що в свою чергу впливає та сприяє трансформації психокультури особистостей майбутніх поколінь.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ :

1. Абаев Н. В. Чань-буддизм и культура психической деятельности в средневековом Китае [Электронный ресурс] / Н. В. Абаев. – Новосибирск «Наука», 1983. – Режим доступа: www.litmir.net/br/?b=209080. (Дата обращения 20.06.2015) – Название с экрана
2. Аврелий Августин. Исповедь / А. Аврелий. – М.: Ренессанс, СПИВО-Сид, 1991. – 488 с.
3. Гримак Л. П. Телепсихология: посягательство на экологию психической сферы человека / Л. П. Гримак // Психологический журнал. – 1991. – Т.12. – №6. – С. 182-184.
4. Егорова Т. Е. Роль психологической культуры личности в саморегуляции тревожных состояний / Т. Е. Егорова // Нижегородский медицинский журнал. – 2005. – №4. – С. 95 – 100.
5. Мотков О. И. Методика «Психологическая культура личности» (для школы) [Электронный ресурс] / О. И. Мотков, Т. А. Огнева. – Режим доступа: <http://psychology-online.net/articles/doc-844.html> (Дата обращения 20.06.2015) – Название с экрана
6. Новак Т. В. Модифікація контркультурних груп у сучасному суспільстві / Т. В. Новак // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Зб.наук.пр.– К.: НАУ, 2011. - №2 (14). - С. 145 – 148.
7. Семикин В. В. Психологическая культура в структуре личности и деятельности педагога / Семикин В. В. // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И.Герцена. – СПб., 2003. – № 3(6). – С. 124-132.
8. Тоффлер Е. Третья хвиля / Е. Тоффлер. – К. : Вид.дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.
9. Fiske A. The cultural matrix of social psychology / A. Fiske, S. Kitayama, H. R. Markus

// The Handbook of Social Psychology. – San Francisco: McGraw-Hill, 1998. – P. 915-981.

10. Heine S. J. Cultural Psychology [Electronic resource] / S. J. Heine. - N.Y.: W. W. Norton & Company, 2011. – Access mode: <http://public.psych.iastate.edu/caa/Classes/Readings/Heine2010Cult-Psy.pdf> (Accessed 20 July 2015)

11. Shweder R. Thinking Through Cultures / R. Shweder. – USA: Harvard University Press, 1991. – 420 p.

REFERENCES:

1. Abaev N. V. Chan'-buddizm i kul'tura psikhicheskoy deyatelnosti v srednevekovom Kitae [Chan Buddhism and the culture of mental activity in medieval China] – [Electronic resource]. – Access mode: www.litmir.net/br/?b=209080. (Accessed 20 July 2015)

2. Avreliy Avgustin. Ispoved' [Confession]. – M.: Renessans, SPYVO-SyD, 1991. – 488 s.

3. Grimak L. P. Telepsikhologiya: posyagatel'stvo na ekologiyu psikhicheskoy sfery cheloveka [Telepsichologiya: encroachment on the environment of human psychic sphere] // Psikhologicheskii zhurnal [Psychological magazine]. – 1991. – T.12. – №6. – S. 182-184.

4. Egorova T. E. Rol' psikhologicheskoy kul'tury lichnosti v samoregulyatsii trevozhnykh sostoyaniy [The role of psychological culture of the person in self-control anxiety] // Nizhegorodskiy meditsinskiy zhurnal [Nizhny Novgorod Medical Journal]. – 2005. – №4. – S. 95 – 100.

5. Motkov O. Y., Ohneva T. A. Metodika «Psikhologicheskaya kul'tura lichnosti» (dlya shkoly) [Methods of «psychological culture of personality» (School)] – [Electronic resource]. – Access mode: <http://psychology-online.net/articles/doc-844.html> (Accessed 20 July 2015)

6. Novak T. V. Modyfikatsiia kontrkulturnykh hrup u suchasnomu suspilstvi [Modification counterculture groups in society] // Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriya: Filosofii. Kulturolohiia: Zb.nauk.pr. – K.: NAU, 2011. – №2 (14). – S. 145 – 148.

7. Semikin V. V. Psikhologicheskaya kul'tura v strukture lichnosti i deyatelnosti pedagoga [Psychological culture in the structure of the personality and work of the teacher] // Yzvestiya Rossiyskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo unyversyteta im. A. Y. Hertseny [Proceedings of the Russian State Pedagogical University Herzen]. – SPb., 2003. – № 3(6). – S. 124-132.

8. Toffler E. Tretia khvylia [Third Wave]. – K. : Vyd.dim «Vsesvit», 2000. – 480 s.

9. Fiske A. The cultural matrix of social psychology, The Handbook of Social Psychology. – San Francisco: McGraw-Hill, 1998. – P. 915-981.

10. Heine S. J. Cultural Psychology [Electronic resource]. –N.Y.: W. W. Norton & Company, 2011. – Access mode: <http://public.psych.iastate.edu/caa/Classes/Readings/Heine2010Cult-Psy.pdf> (Accessed 20 July 2015)

11. Shweder R. Thinking Through Cultures. – USA: Harvard University Press, 1991. – 420 p.

Ардашова Я. И., старший преподаватель кафедры авиационной психологии Национального авиационного университета (Киев, Украина), E-mail: yasenka_ponamka@ukr.net

Психокультура в контексте культурного развития общества

Аннотация. Исследуются особенности становления психокультуры в контексте культурного развития общества. Описываются истоки формирования индивидуальной психокультуры, особенности ее становления. Анализируются особенности влияния индивидуальной психокультуры и психокультуры социума друг на друга в разные исторические периоды.

Ключевые слова: индивидуальная психокультура, психокультура социума, личность, духовный рост, мировоззренческие особенности, культура.

Ardashova Y., senior lecturer of the Department of aviation psychology National Aviation University (Kyiv, Ukraine), E-mail: yasenka_ponamka@ukr.net

Psychoculture in the context of cultural progress of society

Abstract. Purpose. To explore the peculiarities of psychoculture formation in the context of cultural progress of society. *Subject:* psychoculture as a factor in identity formation.

Methodology. To achieve the goal adopted the following approaches: philosophical and anthropological, socio-cultural and cultural-historical.

Main part. Relevance of the research problem psychoculture caused by its leading role in human life, communication, social adaptation, productive personal development, and most importantly – spirituality. Features that enclosed in the notion of «psychoculture» for a long time studied within other terms such as «spirituality», «collective unconscious», and «mentality». Accordingly, long time psychoculture mentioned in summary form in the context of the collective unconscious or spirituality of people.

After analyzing the sources of the formation of individual psychoculture established that, it could develop only when the individual consciousness has already formed. The beginnings of ethnic psychoculture formed in the era of primitive culture, but not individual psychoculture. In antiquity era we can observe how psychoculture focus on individual self-knowledge and self-transformation.

In the Middle Ages dogmas of religion strictly regulated personal psychoculture and it was not so internal for each individual, as like society imposed it and regarded as one of the conditions to achieve salvation of the soul. During the Renaissance for the first time under the auspices of opinion about the value of man and his life formed individual psychoculture.

In the nineteenth century psychoculture of the society divided into different branches. It becomes much more variegated, in it could already identify subculture. In the twentieth century, the individual psychoculture effects on so-called «lost generation» that led to strengthening of consumer thinking, deepening the crisis of the loss of the meaning of life, a departure from spiritual values in sphere of material, promoting physical pleasure etc.

Findings. Established that individual psychoculture during human development formed not immediately and for example, primitive society did not master it yet. In the context of cultural progress, psychoculture of the society has evolved and gone through several stages of its formation. In every era, the specific features of psychoculture of the society formed and determined a specificity of personal psychoculture.

Practical implications. The practical importance is that the obtained results can use in the classroom while teaching of philosophical anthropology, philosophy, history, psychology etc.

Key words: *individual and social psychoculture, personality, spiritual growth, ideological characteristics, culture.*

УДК 7.04 : 37.017.925

Богомолець О. В.

доктор медичних наук,
народний депутат Верховної ради України
(Київ, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

ДИДАКТИЧНА СКЛАДОВА ТЕМАТИЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ДІМ» В УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДНОМУ ІКОНОПИСІ

Анотація. *Розкривається своєрідність тематизації концепту «дім» в українському народному іконописі. З цією метою висвітлюються історичні, світоглядні та соціокультурні витоки народного іконопису та обґрунтовується його обумовленість, з одного боку, суспільно-політичним становищем українського народу та етнопсихологією, а з іншого – внутрішніми й зовнішніми світоглядними впливами. Ця тенденція яскраво представлена своєрідністю народної іконографії, яка поряд зі світоглядною функцією мала глибоко дидактичне значення, оскільки ікона поставала головним письмовим засобом трансляції народного досвіду.*

Ключові слова: *ікона, іконографія, іконопис, народ, світогляд, дім.*

Глобалізаційні тенденції сучасності формуючи підвалини культурно уніфікованої спільноти зумовлюють одночасно прямо протилежний процес – відродженням цікавості до етнокультурної спадщини різних народів, відродження етнічної культури, звичаїв та традицій, що протиставляються домінуючій в умовах сьогодення масовій культурі. Україна, яка тривалий час намагається відродити власну державотворчу спадщину, долучитися до передового світового досвіду та подолати тривалу суспільно-політичну кризу також приділяє значну увагу відродженню етнокультурної спадку, оскільки саме він може стати тим